

DR. CSAPODY TAMÁS

BULÁNYI, A KATONASÁGMEGTAGADÓ

Bulányi György 1964-ben kezdett bele élete főművének tekinthető munkájának megírásába. A Bokor bázisközösség teológiai nézeteit és létét máig meghatározó, „Keressétek az Isten országát!” (KIO) című mű 1968-tól terjedt el a Bokorban és 1982-ben nyerte el végső formáját. A KIO-ban került megfogalmazásra Bulányinak és ezáltal a Bokornak „az erő nem-alkalmazás” elve. Ez az elv az Újszövetség (Jézus Krisztus) alapján megfogalmazott keresztény (vallási alapon nyugvó), komplex etikai normarendszer, életforma, világhoz való viszony, hasonlóan az erőszakmentesség elveit a gyakorlatban is megvalósító Jehova Tanúkéhez („semlegesség elve”), nazarénusokéhoz („fegyvertelenség elve”) és reform adventistákéhoz („nem-harcoló álláspont”).

A Bulányi-Bokor „erő nem-alkalmazás” elvének meghatározó része a totális hadsereg-ellenesség. Ennek jegyében egyrészt elutasítja az államnak a lelkiismeret és vallási meggyőződés feletti uralmát; a háborút, az erőszak, az ölés, a pusztítás alkalmazását; az erőszak alkalmazására való tudatos felkészülést és felkészítést; az ölés megtanulásának szakszerű és legitim módját; a katonai, a militáns értékeket, ideológiát és szemléletet; a nagy költséggel fenntartott fegyveres szervezetek létét. Az „erő nem-alkalmazás” elve másrészt jelenti a felelősségvállalást az ország és emberiség iránt; a tenni akarást a konfliktusok erőszakkal, fegyverrel való „megoldása” ellen; a félelem és erőalkalmazás paradigmájának meghaladását; a keresztényi és nem keresztényi, hagyományos magatartással szemben egy másik magatartásforma felmutatását.

Mindebből ered az általános hadkötelezettség alapján, békében és háborúban, férfiak és nők által teljesítendő, a katonáskodással összefüggő magatartási- és tevékenységi formák elutasítása. Ennek ismert az eskü vagy fogadalom előtti és utáni, civilként vagy már katonaként „megvalósított” viselkedési formák széles skálája. Ismertek továbbá a kettő közötti, a személyes honvédelmi kötelezettség különböző státuszában megvalósított - elutasító - viselkedési formák.

Bulányi György a KIO írásának kezdetén 45 éves volt. Merza József, a Bokor első katonaságmegtaga-

gadója 47 évesen tagadta meg a katonai szolgálatot. 1964 (KIO) és 1979 (Merza megtagadása) között 15 év tel el. Ez idő alatt számos, relevanciával bíró esemény történt nemzetközi viszonylatban (pl. Helsinki Egyezmény), a magyar társadalmi vonatkozásokban (pl. formálódó ellenzék) és a változásokat leképező törvényi szabályozásokban (pl. Büntető Törvénykönyv; Honvédelmi törvény; fegyver nélküli katonai szolgálat). Szintén jelentőséggel bír a Magyar Katolikus Püspöki Kar és a Vatikán valamint Bulányi közötti teológiai-egyházpolitikai viták eszkalálódása. Ettől függetlenül is, ebben az időszakban a Bokorban is jelentős változások történtek (erőszakellenes irodalom összegyűjtése, első katonaságmegtagadó jelentkezése, Kiszelyi Károly katolikus katonaságmegtagadó példája és fellépése). Mindezek nyomán született meg az áttörés: Merza József megtagadta a katonai szolgálatot. Példáját még 30 Bokorhoz tartozó katonaköteles férfi követte. A honvédelmi kötelezettség által előírtaknak azonban ennél sokkal több Bokorbeli férfi és nő nem tett eleget. Évtizedeken keresztül folytatott sokirányú hadsereg-ellenes felfogásuknak és tevékenységüknek is köszönhetően részük volt az (erőszakmentes) rendszerváltásban és az azt követő, különböző erőszakellenes civil szerveződésekben, valamint a polgári szolgálat bevezetésében és az általános hadkötelezettség megszűnésében.

*****

KIRÁLY IGNÁCZ

TESTVÉRBARÁTAIM!

Hálát adok a mennyei Atyának, hogy a Piarista és a Bokor nagycsalád együtt emlékezik és ünnepel most az Eucharishtiában. Gyurka bácsink nagyon pap, piarista és tanár volt. Egyszer beszélgettünk arról is vele, hogy nem a tanári sajátosság egyike-e az, hogy a görög metanoia (tudatátalakítás) fogalmát emelte ki és nem a Jézushoz anyanyelvileg közelebb álló tesuwah (hazatérés, visszatérés) szavát. Azzal bújti ki a kérdés alól, hogy „nagyjából ugyanaz a kettő. Piarista volt olyannyira, hogy mikor 1973-ban életem nagy döntésében örültem, akkor ő a lelkivezető kihez is küldött további beszélgetésre, mint piarista rendtársához, Kállai Emil atyához. A most együtt ünneplő két nagy családból én a Bokorhoz

tartozom, és így magunkról szólok, de nem csak magunknak.

Három sajátosságunkat szeretném kiemelni, az égő és el nem égő csipkebokrot ábrázoló bokor-logónkra emlékeztetve.

1./ A Bokor feltűnő jelenség. Olyan sajátosságaink vannak, melyekkel erősen különbözünk más mozgalmaktól. Oly korban született a Bokor, mikor kimondott IGEN mellett, melyet a történeti Jézus személyére és ügyére mondtunk, sokirányú NEM-et is kellett mondanunk. A nyolcvanas évek elején többször jártunk Lékai bíborosnál, melyek egyikén azt mondta: „Maguk annyira hangsúlyozzák a szeretetet, hogy az már eretnkség.” Azt mondtuk, lelke rajta és nem hallgattunk rá. Inkább hallgattunk a piarista Sík Sándorra, aki ennek ellenkezőjét mondta: „Szent, aki hősiesség fokon gyakorolja a szeretetet.”

Pisztráng természetűek vagyunk. Ez nem dicsőség, nem érdem, ez a mi sorsunk. Szemben úszunk az árral. A jézusi elköteleződés szükségképpen az ettől idegen, az ezzel szemben álló dolgokkal szembe állít bennünket is. Hogy jól értsétek amit gondolok, két nagy embert idézek. Az egyik a négy és fél éves Fanni unokám: „Anya, ha te azt mondom nem, akkor DE!” Közismertebb a másik nagy ember, Babits Mihály, aki az írástudók dolgairól elmélkedve írta: „Mert semmi vagy, ha nem vagy ellenállás!” Ellenállás, nem magáért az ellenállásért, hanem a valakinek, valaminek való elköteleződés következményeként. Pisztráng természetünk másik eleme, hogy törekszünk a tiszta forrás felé. Ezért kiemelt szellemi életre törekszünk, igyekeztünk ismerni és megvitatni Jézus üzenetének jobb megértését szolgáló szakirodalmakat. Ez is feltűnő egy olyan egyházi közegben, melyben a fizetett teológusok és a papság dolga a teológia ismerete és a kinyilatkoztatás magyarázata.

2./ A Bokor kapcsolatokra épülő jelenség. Jelen szorgalmi évünket a kapcsolat jegyében éltük és éljük. Személyes testvérbarátságainkban élünk, ez a mi erőnk. Akkor is így van ez, ha hihetetlen sokféleség a mi jellemzőnk. Gyurka bácsi olyannak akart nevelni bennünket, hogy tanítványból tanítókká legyünk, vezetettekben kisközösségi vezetőkké váljunk. Karmester képző volt ez. Nagyon meg is szenvedte, mikor egy-egy fontos kérdésben nem tudtunk össz-bokros szinten egységes eredményre jutni. Karmestereket nevelt és karmesterekből szeretett volna kórust csinálni. Nem ment. Ezért is erősödött fel a mi belső kapcsolataink két fontos szempontja, az érvelés és az ima. Egymásra figyelő érvelés és az Istenre figyelő ima a titka annak, hogy sokféleségünk ellenére testvérbaráti kapcsolatainkban tudjunk élni.

Egy pap ismerősöm rám kérdezett: „Hallom, te bulányista vagy, Bulányi követője.” Tisztáztuk, hogy a Bokor nem Bulányi követője, hanem Jézusé. Mi pedig

Bulányi atya mellett állóak vagyunk. Mellette állóak... Hogy világos legyen mit értek ezen, mondok egy példát. Az ötvenes években a román kultúrpolitika azzal akarta megölni a romániai magyar irodalmat, hogy az akkori fejét, Tamási Áront damnatio memoriae-ra ítélte: sem tőle, sem róla nem jelenhetett meg semmi. Le akarták fejezni a magyar szellemi életet.

Jött azonban Sütő András és később néhány társa, akik nem követői voltak Tamásinak, hanem mellé álló társai. Elkezdték megismertetni Tamási Áront, ahol és ahogyan lehetett. Amilyen mértékben terjedt a róla szóló ismeret, olyan mértékben kezdett olvadni a jég Tamási körül. Az is tény, hogy ő sem érthette meg a jég teljes felolvadását... Legyen ez üzenet és feladat számunkra: a piarista és a Bokor nagycsalád számára Gyurka bácsi személyére vonatkozóan.

Külső kapcsolatainkat illetően legyen világos mindenki számára a mi törekvésünk: elvétel nélkül és elveinkből adódóan szeretnénk kezdet fogni mindenkivel. Elveink megvallásának határozottsága reméljük, nem tévesztődik össze a góg bűnével.

3./ A Bokor küldetést jelent. Egy olyan világban, ahol rendre előkerülnek az erőszak megnyilvánulásai, vagy annak veszélyei, ott a hitvallásunk kifejezése kötelesség. Napjaink halálbüntetését, katonaságot és bevándorlást érintő hullámzásában ki kellett fejeznünk, ha csak három bővített mondatban is, a mi jézusra figyelő szemléletünket, mely szerint mi csak az erőszakmentes megoldásokban reménykedünk.

Egy olyan világban, ahol a pénzügyi hatalmak rabszolgárolásba sodorják az embereket, a gazdagokat a holnap elbizonytalanításával, a szegényt a közüzemi kiszolgáltatottságukkal, ott hitvallást kell tennünk arról, hogy Jézus Istene adásban szerető Isten. Tudjuk, hogy szegények mindig lesznek körülöttünk, de azt is valljuk, hogy az élet ránk eső kis zugában az adásainknak működni kell. Nem csupán kiemelkedő időszakban (pl. most Kárpátalja), hanem a mindennapjainkban, minden éveinkben. Létkérdés ez a tettekben megnyilvánuló adásunk, mert ez teszi hitelessé a szeretetről szóló szavainkat.

Egy olyan világban, mely arra torzult, hogy az egyszemélyes és önző rendszerekre törekszik az emberek hatékonyabb kiszolgálása érdekében, nekünk hitvallást kell tennünk a jézusi szolgálat mellett. tesszük ezt a családra, nagy családra kimondott IGEN-ünkkel. De tesszük ezt a kisközösségek egybe-szeretésének szolgálatával is. Amikor a pénzügyi és pénzzel kényszerített környezetben egymás és környezetünk szolgálatára törekszünk, ez bokros küldetésünk teljesítése.

Mindannyian tudjuk, hogy eszményeinket sajnos nem tudjuk eszményien teljesíteni. Legyen ez biztatás arra, hogy a szerénység erényét gyakoroljuk. Legyen ez biztatás arra, hogy bűnbánatra építsük további fejlődésünket.

Befejezésül egy emléket idézek fel egyik soproni Bokor Nagy Taborunkról. Gyurka bácsi belém karolt és mondta: „Közel négyszáz ember van itt. Valami nagyon mélyet, valami nagyon komolyat kell itt mondani.” Most azt válaszolom: Drága Gyurka bácsi, néha az is kell, hogy szívéből szóljon az ember. Amen.

(Náczi, 2015 június 6)

*****

GERLÓCZY FERENC

EMLÉKNAP...

Június 6-án, a Bokor Közösséget megalapító Bulányi György halálának ötödik évfordulóján a Dunaparti Piarista Kápolnában egész napos megemlékezést tartanak – őróla, az „alapító atyáról”, aki egyes Bokortagok szerint most bizonyára forog a sírjában: miért neki, a halottnak s nem az általa éppen hetven évvel ezelőtt, 1945-ben létrehozott Bokor Közösségnek szentelnek emléknapot?! Miért nem inkább azt a kérdést firtatják, merre tart az egyre heterogénebb összetételű kisközöségi mozgalom, amely már nemegyszer módosította önmeghatározását? S vajon tudnak-e követendő példát mutatni mások számára a Bulányi-tanítványok, akik itt, ezen a földön keresik Isten országát?

„A Bokornak nem kell vezető, mert Jézus a mi vezetőnk” – így tartotta Bulányi György, aki karizmatikus személyiségének minden tekintélyével haláláig megkérdőjelezhetetlen egyszemélyi vezetője volt közösségének. Halála után az elárvult tanítványok szerették volna, ha találhatnak valakit, aki a Bulányi által hagyott űrt be tudta volna tölteni.

Nevek is közszájon forogtak, köztük például a katonai szolgálatot 1979-ben megtagadó Merza Józsefé; az egykor jó papnak készült, mégis inkább jó papává lett, 16 gyermekes Király Ignácé vagy a katolikus egyházból 1996-ban eretnekként kiközösített teológus és bibliafordító Gromon Andrásé. De az egyszemélyi vezetés ötletét, amint felvetették, nyomban el is vetették.

„Most lépett életbe, amire nevelődtünk” – céloz Király Ignác arra, hogy a Bokor voltaképpen mindig idegenkedett az egyszemélyi vezetéstől, s ezt az idegenkedést korábban csak az alapító atya tekintélye tudta felülmúlni. Az ő halála óta azonban a közösségben szorongás tapasztalható azzal kapcsolatban, vajon nem esik-e szét a Bokor, ha nem fogja össze senki. Ez a szorongás még akkor is erős, ha közben mindenki tudja: a Bokor már csak azért sem eshet szét, mivel hetven, egymástól számtalan dologban különböző, mégis organikus kapcsolatban lévő kisközösségből áll, s a Bokort a legbiztosabban mindig is ezek – a bokrok – tartották egyben.

„Számomra Jézus az etalon – mondta Bulányi –, neki eszébe se jutott volna olyasmi, mint Péter apostolnak, hogy fogjon egy slaugot, és egyetlen nap alatt háromezer embert megkereszteljen Jeruzsálemben, hanem

beírta azzal, hogy 12 fiút elbolondított az apjától és az anyjától. Kisközösségben gondolkodott, tanítványaiával bokrot hozott létre.” Azt, hogy hány tagja van a közösségnek, nem tartják nyilván, ám ki lehet következtetni. Ha hetven kisközösség van egyenként 10-14 taggal, akkor hozzávetőleg 70-szer 12, vagyis 840 lehet a tagok száma, de ez csupán a mag, mely köré legalább két nagyobb kör vonható: a Bokor tagjaival személyi kapcsolatokat ápolók, de kisközösség-alapításig nem jutók párezres táborán át a szimpatizánsok több tízezres köréig.

A Bokorban felvevő és leadó kisközösséghez lehet tartozni. Ha valaki tanítvány egy felvevő közösségben, és érez magában elég energiát és elhivatottságot az apostolkodáshoz, vagyis kisközösségek szervezéséhez, akkor létrehoz egy leadó közösséget, ahol ő már tanító lesz. A gyakorlat szerint a bokrok csak kivételes esetekben számolnak többet 15 főnél. A katolikus egyházban a kisközösségek jelentősége a huszadik század közepén nőtt meg; először az ötvenes években Dél-Amerikában, később Észak-Amerikában és Európában. Annál is nagyobb lendülettel, mivel a népegyházi és tömegegyházi modellek csődöt mondtak. 1975-ben egyedül Brazíliában vagy 40 ezer bázisközösség működött. De az egyik legelső fecske mindenképpen a Bokor volt.

Bulányi 1945-ben Debrecenben megismerkedett a horváth jezsuita Pater Kolakoviccsal, vagyis Sjepan Tomislav Pogaljennel, aki meggyőzte őt arról, hogy a kommunisták alatt az egyház csak kisközösségekben maradhat fenn. A 26 éves piarista pap nagy elánnal belevágott a szervezésbe. Mozgalmának tagjait szimplán bulányistáknak hívták, s csupán a hetvenes évektől kezdtek általánosan használni önmeghatározásra a kívülről rájuk aggatott címkét: hogy bokrok volnának ők, sohasem fák; kicsik, sohasem nagyok. Az elnevezés minde mellett a mózesi égő csipkebokorra is utalni kívánt, amely örökké ég, és soha nem hamvad el.

A kisközösségek szervezését a pártállam 1952-ben államellenes összeesküvésnek nyilvánította, és Bulányi Györgyöt a „demokratikus államrend megdöntésére irányuló tevékenység” vádjával életfogytig lani börtönbüntetésre ítélte. 1956-ban kis időre szabadon engedték, majd újra börtönbe vetették, ahonnan végül 1960-ban, amnesztiával szabadult. A hetvenes évek derekától, a Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet után a kisközösségek szervezését a hatalomnak már el kellett tűrnie, ezért a Bokort más úton próbálták ellehetetleníteni.

1982-ben történt Bulányi második elítélése, amikor a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia eltiltotta őt a magyarországi templomokban való nyilvános misézéstől, vagyis olyan szankcióval büntette, amelyet – szemben például a kiközösítéssel vagy a felfüggesztéssel – a katolikus kánonjog nem ismert, amiért is Bulányi meg volt róla győződve, hogy a kommunista államhatalommal mindenben kollaboráló egyház csupán végrehajtotta azt a büntetést, amelyről valójában az állam dön-